

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

MAKTAB BOSHLANG'ICH SINFLARIDA MUSIQA ORQALI ESTETIK TARBIYA BERISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Rajabova Marjona Ravshanjon qizi

Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy universiteti

Annotatsiya: *Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarini musiqa san'ati orqali estetik tarbiyalashning maqsadi, mazmuni, pedagogik va psixologik asoslari yoritilgan. Musiqa o'quvchilarning ichki olamini boyitish, ularni go'zallikni anglashga, yaxshi fazilatlarni qadrlashga o'rgatishda muhim vosita hisoblanadi. Muallif musiqa darslarida estetik tarbiyani amalga oshirish bo'yicha samarali metodlar va yondashuvlarni tahlil qilgan.*

Kalit so'zlar: *musiqa ta'limi, estetik tarbiya, boshlang'ich sinf, musiqiy idrok, pedagogik metodlar, o'quv jarayoni.*

Maktabgacha va maktab yoshidagi bolalar rivojida estetik tarbiya muhim o'rin tutadi. Bu tarbiya turi orqali bola atrofidagi go'zallikni ko'ra bilish, anglash, his qilish, uni qadrlash, unga munosabat bildirishni o'rganadi. Ayniqsa, boshlang'ich sinfda musiqa san'ati bolani nafaqat musiqiy jihatdan, balki axloqiy, estetik jihatdan ham tarbiyalaydi.

Bugungi ta'limda bolalarning estetik didini shakllantirish, ularni komil inson qilib tarbiyalash davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilgan. Bu jarayonda musiqiy ta'lim vositasidan foydalanish alohida ahamiyatga ega, chunki musiqa bolaning ruhiy holatiga bevosita ta'sir qiluvchi san'at turlaridan biridir.

Bugungi ta'lim tizimida barkamol avlodni shakllantirish masalasi ustuvor vazifalardan biri sifatida qaralmoqda. Ayniqsa, estetik tarbiya vositalari, jumladan musiqa san'ati orqali o'quvchilarning dunyoqarashini kengaytirish, ularni badiiy did, musiqiy tafakkur va emotsional sezgirlik jihatidan rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Aynan boshlang'ich sinf bosqichi – bu bola shaxsining asosiy fazilatlari shakllanadigan davr bo'lib, ushbu bosqichda berilgan musiqiy-estetik ta'lim kelgusida uning axloqiy, ma'naviy va ijodiy kamolotini belgilab beradi.

Musiqa darslari orqali o'quvchilarda his-tuyg'ularni anglash, musiqiy obrazlarni tasavvur qilish, go'zallikni his etish, ijobiy estetik hislarni boshdan kechirish kabi ko'nikmalar shakllanadi. Ayniqsa, xalq kuy-qo'shiqlari, klassik musiqa namunalarining dars jarayoniga tatbiq etilishi bolaning milliy qadriyatlar, san'at va madaniyatga bo'lgan munosabatini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Ta'limda estetik tarbiyaning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi o'qituvchining didi, estetik saviyasi, musiqiy bilim va mahoratiga ham bevosita bog'liqdir. Shu boisdan, musiqa o'qituvchilari zamonaviy pedagogik texnologiyalar, ta'lim metodlari bilan qurollangan holda estetik tarbiyani musiqiy mashg'ulotlar orqali tizimli olib borishlari zarur. Ana

shundagina bolalarning qalbida musiqaga mehr, badiiy zavq va go'zallikni qadrlash hissi uyg'onadi.

Estetik tarbiyaning mazmuni va ahamiyati

Estetik tarbiya — bu bolaning go'zallikni idrok etish, estetik qadriyatlarni anglash, ularni baholay olish ko'nikmalarini shakllantirish jarayonidir. Bu tarbiya orqali bolada quyidagi fazilatlar rivojlanadi:

- musiqiy idrok va did;
- emotsional sezuvchanlik;
- musiqiy obrazlarni tasavvur qilish;
- go'zallikdan zavqlanish ehtiyoji;
- jamiyatdagi estetik hodisalarga ongli munosabat.

Musiqqa san'ati estetik tarbiyaning kuchli vositasi sifatida

Musiqqa inson qalbiga bevosita ta'sir etadigan, uni hayajonga soladigan, ruhlantiradigan kuchga ega. Ayniqsa, xalq qo'shiqlari, bolalar kuylari, milliy ohanglar, klassik musiqqa asarlari bolada musiqiy eshituv, estetik zavq, ichki uyg'unlik hissini shakllantiradi.

Misol uchun, o'quvchilarga “Lazgi”, “Bahor vals”, “Qo'g'irchoq raqsi” singari musiqalarni tinglatish, bu asarlarning mazmuni haqida suhbat qurish orqali ularda nafislik, uyg'unlik, emotsional sezgirlik rivojlanadi.

Boshlang'ich sinflarda estetik tarbiya berish usullari

Quyidagi metodik yondashuvlar orqali estetik tarbiya samaradorligini oshirish mumkin:

- **Tinglov va tahlil qilish:** musiqiy asarni tinglash, uning xarakteri va obrazlari haqida suhbat;
- **Tasvir orqali ifodalash:** musiqqa asosida rasm chizish, hikoya tuzish;
- **Ijro va ifoda:** bolalar kuylari, oddiy musiqiy asboblarda musiqani ijro etish;
- **Dramatizatsiya:** musiqqa mos harakatlar, pantomima, sahnalashtirish;
- **Multimediali yondashuv:** musiqali animatsiyalar, video materiallar orqali ta'sirchanlikni oshirish.

O'qituvchining estetik tarbiya berishdagi roli

Musiqqa o'qituvchisi nafaqat bilim beruvchi, balki estetik didni shakllantiruvchi tarbiyachi hamdir. O'qituvchining nutqi, ohangdorligi, tanlagan musiqiy materiallari, darsdagi munosabati — barchasi bolaga estetik madaniyat namunasi bo'lib xizmat qiladi.

Amaliy tajribalar shuni ko'rsatadiki, musiqqa orqali estetik tarbiya berish ijobiy natijalar beradi. Biroq bu jarayon samarali bo'lishi uchun darslarda musiqani chuqur anglash, his etish, ifoda etishga yo'naltirilgan metodlar qo'llanilishi zarur. O'qituvchilar ayrim hollarda faqat musiqqa matni yoki kuyini eshittirish bilan cheklanib qolishadi. Bu esa bolaning faqat passiv eshituvini shakllantiradi.

Maqsad esa — bolani musiqani tinglash, his qilish, uni obrazli anglashga o'rgatish, uning estetik dunyoqarashini kengaytirishdir. Shu nuqtayi nazardan, har bir dars mazmunli, obrazli, bolalar bilan jonli muloqot asosida tashkil qilinishi lozim.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

Boshlang'ich ta'lim tizimida musiqa orqali estetik tarbiya berish — o'quvchilarni komil inson qilib shakllantirishning muhim yo'llaridan biridir. Musiqa san'ati bolalarning his-tuyg'ulariga bevosita ta'sir etib, ularni go'zallikni anglashga, badiiy tafakkurga o'rgatadi. Estetik tarbiya esa bola shaxsining shakllanishida, uning ma'naviy olamini boyitishda hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Kelgusida musiqa fanining darsliklari, metodik qo'llanmalari estetik tarbiyaga yo'naltirilgan holda ishlab chiqilishi, bolalarning yosh va psixologik xususiyatlariga mos musiqa namunalarining ko'proq qo'llanilishi muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinf o'quvchilariga musiqa orqali estetik tarbiya berish – ularning ichki olamini boyitish, ruhiy-ma'naviy rivojlanishiga xizmat qiluvchi muhim pedagogik jarayondir. Musiqa inson qalbiga eng tez yo'l topadigan, uni ruhlantiradigan, go'zallikka oshno qiladigan san'at turi sifatida bolalarning his-tuyg'ularini uyg'otadi, ularni chiroy, uyg'unlik va nafislikka oshno etadi.

Estetik tarbiya o'quvchilarni nafaqat san'atga, balki jamiyatdagi go'zallik, axloqiy qadriyatlar, insoniy fazilatlar – adolat, halollik, mehr-oqibat, rostgo'ylikka nisbatan ongli munosabatda bo'lishga o'rgatadi. Bu esa jamiyatimizda ma'naviy barkamol, tafakkurli avlodni tarbiyalash yo'lida muhim qadamlardan biridir.

Musiqa darslarida estetik tarbiya samaradorligini oshirish uchun:

- musiqiy asarlarning badiiy va tarbiyaviy imkoniyatlaridan to'liq foydalanish;
- o'quvchilarning yosh xususiyatlariga mos musiqiy faoliyat turlarini tanlash;
- musiqani boshqa fanlar, ayniqsa tasviriy san'at, adabiyot, teatr bilan integratsiyalash;
- ijodiy, interfaol va emotsional yondashuvlarga asoslangan darslar tashkil qilish zarur.

Kelgusida boshlang'ich sinf o'qituvchilari va musiqa pedagoglari uchun estetik tarbiyani chuqur o'rganish, bu sohada metodik qo'llanmalar ishlab chiqish, amaliy dars ishlanmalar yaratish dolzarb masala bo'lib qoladi. Zero, musiqiy-estetik tarbiya — bu nafaqat bilim, balki qalb va ruh tarbiyasidir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdullayeva, G. N. **Estetik tarbiya va musiqa o'qitish metodikasi.** – Toshkent: O'qituvchi, 2019. – 168 b.
2. Bach, J. S. **Klavir to'plami (The Well-Tempered Clavier):** notalar nashri. – Leipzig: Breitkopf & Härtel, 2018. – 244 p.
3. Campbell, P. S.; Scott-Kassner, C. **Music in Childhood: From Preschool through the Elementary Grades.** – 4-ed. – Boston: Cengage/Schirmer, 2018. – 432 p.
4. Halimova, M. **Klassik musiqa – o'quvchilar didini shakllantirish vositasi // Pedagogika va psixologiya.** – 2021. – № 3. – B. 41–46.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILiy TAFakkUR VA INNOVATSION G'oyALAR

5. Haydarova, N. **Xalqaro musiqa madaniyati asoslari.** – Samarqand: Zarafshon, 2018. – 112 b.
6. Isroilova, M. **Boshlang'ich sinf o'quvchisida musiqiy eshituvni rivojlantirish // Ta'lim va innovatsiya.** – 2022. – № 2. – B. 55–60.
7. Karimova, M. Sh. **Musiqa tarbiyasi nazariyasi.** – 2-nashr. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020. – 156 b.
8. Mozart, W. A. **Eine kleine Nachtmusik, KV 525:** kamera orkestr partiturası. – Wien: Universal-Edition, 2017. – 72 p.
9. Swanwick, K. **Teaching Music Musically.** – London; New York: Routledge, 2012. – 168 p.
10. UNESCO. **Music Education for Global Citizenship:** thematic report. – Paris: UNESCO Publishing, 2019. – 98 p.
11. Vohidov, B.; Karimov, S. **Boshlang'ich ta'limda musiqa fanini o'qitish.** – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2021. – 184 b.
12. Vygotskiy, L. S. **San'at psixologiyasi / ruschadan lotin yozuvida nashr.** – Moskva: KNORUS, 2020. – 256 b.

